

БЕЗБЕДНОСТ 2/07 стр. 234–249

УДК 343.123.12 (094.5)(497.4+497.11)

Мр Александар БОШКОВИЋ,
Криминалистичко-полицијска академија

КОМПАРАТИВНИ ПРИКАЗ ИСТРАГЕ У КРИВИЧНОПРОЦЕСНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СЛОВЕНИЈЕ И СРБИЈЕ

Резиме: Истрага је једна од централних фаза кривичног поступка и у зависности од тога колико је успешно спроведена добрим делом зависи и исход кривичног поступка, а самим тим и његова ефикасност. У савременом кривично процесном законодавству су заступљени судски концепт истраге и тужилачки, односно тужилачко полицијски концепт истраге. У раду се разматра проблематика која се односи на основне карактеристике истражног поступка у кривично процесним законодавствима Републике Словеније, где је заступљен концепт судске истраге и Републике Србије, где ће од 1. јуна бити у примени концепт тужилачко полицијске истраге, сходно новом ЗКП.

Кључнe речи: законик о кривичном поступку, истрага, јавни тужилац, истражни судија, полиција, доказне радње, потражне радње.

УВОД

Главни садржаји овог рада односиће се на компаративни приказ истраге у ЗКП Републике Словеније и ЗКП Републике Србије, с тим што ће се у разматрању ове проблематике узети у обзир садашњи ЗКП Србије¹ и нови ЗКП Србије² који је ступио на снагу 10. 6. 2006. године са почетком примене од 1. 6. 2007. године. Сасвим је логично и основано да се у овом компаративном приказу узму у обзир оба кривично процесна законика Републике Србије, како би се омогућила актуелност овог рада и сагледале сличности и разлике у односу на процесно законодавство које ускоро треба да се примењује, тим пре што у концепту истраге између њих постоји суштинска разлика, јер садашњи ЗКП садржи концепт судске, а нови ЗКП концепт тужилачко полицијске истраге.

¹ Службени лист СРЈ, бр. 70/2001 и 68/2002, Службени гласник Републике Србије, бр. 58/2004, 85/2005 и 115/2005.

² Службени гласник Републике Србије, бр. 46/2006.

У компаративном приказу са овим законцима разматраће се ЗКП Републике Словеније (Закон о казенском поступку) који је донет октобра 1994. године, а почео је да се примењује 1. 1. 1995. године.³ Ово је први словеначки ЗКП и по својим карактеристикама је био доста сличан југословенском Закону о кривичном поступку из 1977. године. Међутим, до данас је овај закон новелиран већ седам пута⁴ што указује с једне стране, на његове недостатке, а са друге стране, на нове тенденције које су присутне у савременом кривичнопроцесном праву, али је још увек задржао концепт судске истраге, па је стога значајно да се упоређењем изнађу сличности и разлике у овим кривично процесним законодавствима.

У сваком случају, међу најважнија питања спада питање концепта истраге као фазе претходног кривичног поступка. Ово из разлога јер се савремене тенденције крећу ка томе да истрага не буде класично судска, већ тужилачка или тужилачко полицијска по узору на развијене земље Европске уније, Енглеске и САД. Веома је битно указати на субјекте и радње у истрази јер од њихове ангажованости и резултата зависи, пре свега, ефикасност кривичног поступка.

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ИСТРАЖНОГ ПОСТУПКА У СЛОВЕНИЈИ И СРБИЈИ

Као што је већ речено, Закон о кривичном поступку Републике Словеније задржава судски концепт истраге што је у складу са одредбом да истрагу води истражни судија надлежног суда (чл. 171, ст. 1).

У том смислу, веома занимљиво је истаћи систематику ЗКП Словеније која се односи на ток поступка. Наиме, у Закону где се говори о току поступка предвиђена су четири дела – претходни поступак (чл. 145–285), главни претрес и пресуда (чл. 286–365), поступак по правним лековима (чл. 366–428) и посебне одредбе за скраћени поступак, за изрицање судске опомене и поступак према малолетницима (чл. 429–490). Овде треба истаћи да словеначки законодавац није у посебан део Закона, у ком се говори о току поступка, издвојио преткривични поступак већ се о преткривичном (предказенском) поступку говори у оквиру одредаба којима се регулише претходни поступак, чиме се може стећи погрешан закључак да је преткривични (предказенски) поступак део кривичног поступка.

С друге стране, систематика ЗКП Републике Србије који се тренутно примењује⁵ и која се односи на ток поступка је следећа: преткривични поступак (чл. 222–240), претходни поступак у оквиру којег су одредбе о истрази и оптужењу (чл. 241–282), главни претрес и пресуда (чл. 283–362), по-

³ *Uradni list RS*, št. 63/94 in 70/94 – popr. ZKP.

⁴ *Uradni list RS*, št. 72/98, 6/99, 66/2000, 111/2001, 56/2003, 43/2004 i 101/2005.

⁵ ЗКП из 2001. године.

БЕЗБЕДНОСТ

ступак по правним лековима (чл. 363–432) и посебне одредбе за скраћени поступак, за поступке изрицања кривичних санкција без главног претреса, за изрицање судске опомене, за поступак према малолетницима и за дела организованог криминала (чл. 433–505).

Као што се види веома су слична законска решења која се односе на део којим се регулише ток поступка уз једну суштинску разлику, а то је да је у нашем процесном законодавству преткривични поступак издвојен у посебно поглавље на почетку другог дела Законика, дакле пре претходног поступка. С обзиром да преткривични поступак није део кривичног поступка чини се да је решење нашег законодавца исправније јер је на тај начин јасно направљена разлика између преткривичног и претходног кривичног поступка.

ЗКП Републике Србије из 2006. године предвиђа другачију систематику и то у оквиру тока поступка где је предвиђено следеће: кривична пријава, претходна истрага и обавештење о кривичном делу (чл. 253–269), претходни поступак (чл. 270–308), главни претрес и пресуда (чл. 309–386), поступак по правним лековима (чл. 387–445) и посебне одредбе за скраћени поступак, за поступке изрицања кривичних санкција без главног претреса, поступак посредовања ради постизања поравнања и поступак изрицања судске опомене (чл. 446–482).

По новом ЗКП, основни стадијуми кривичног поступка су претходна истрага, претходни поступак у чији оквир спада истрага, оптужница и преиспитивање оптужнице и главни поступак који обухвата припрему за главни претрес, главни претрес и пресуду.⁶ У овом смислу нов ЗКП Републике Србије предвиђа претходну истрагу као фазу поступка која би садржински требала да одговара бившем преткривичном поступку, али се мора констатовати да се претходна истрага разликује квалитативно од преткривичног поступка пре свега због могућности предузимања готово свих доказних радњи и пре истраге о чему ће касније бити речи. Претходна истрага, као прва фаза истражног поступка као целине, води се у случају када постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности и траје све док се не пронађе осумњичено лице за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело.

Главна карактеристика истражног поступка у Републици Словенији јесте да је задржан концепт судске истраге. У том смислу истрага је фаза претходног кривичног поступка и покреће се против одређеног лица кад постоји основана сумња да је извршило кривично дело. Истрага се у Словенији спроводи за кривична дела за која је предвиђена казна затвора преко три године. За дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до три године, не спроводи се истрага као посебна фаза, већ се примењују одредбе које важе за скраћени поступак.

⁶ Др Д. Николић, *Нова решења у Законику о кривичном поступку с посебним освртом на разлоге њиховог нормирања*, Нова решења у кривичном законодавству и досадашња искуства у њиховој примени, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Златибор, 2006. стр. 45.

Истрагу иницира државни тужилац подношењем захтева за спровођење истраге истражном судији надлежног суда који о њему одлучује у форми решења о спровођењу истраге. Према томе, истрагу води истражни судија који предузима све радње доказивања на подручју свог суда и завршава је кад нађе да је стање ствари довољно разјашњено (чл. 184, ст. 1). По завршеној истрази истражни судија доставља списе државном тужиоцу који је дужан да у року од петнаест дана стави предлог да се истрага допуни или да подигне оптужницу, или да да изјаву да одустаје од гоњења (чл. 184, ст. 2).

Основна карактеристика судског истражног поступка у Републици Србији према важећем ЗКП јесте да је истрага прва фаза претходног кривичног поступка која се покреће против одређеног лица када постоји основана сумња да је учинило кривично дело, односно истрага, па и формални кривични поступак, започиње доношењем решења о спровођењу истраге, јер у том моменту лице против кога се захтева спровођење истраге, добија својство окривљеног.⁷

Анализирајући основне карактеристике истражног поступка у Републици Словенији и Републици Србији, по Законику из 2001. године, може се закључити да не постоје никакве суштинске разлике у погледу концептирања истраге, решења су готово идентична. У том смислу и за једно и за друго решење је карактеристичан судски концепт истраге где је истражни судија главни субјект са свим својим истражним овлашћењима.

Нови ЗКП Републике Србије установљава другачији концепт истраге који се у много чему разликује од досадашњег решења и решења словеначког законодавца. Наиме, предвиђено је да надлежни јавни тужилац доноси решење о спровођењу истраге и њу спроводи вршењем доказних радњи против одређеног лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело. Против решења о спровођењу истраге осумњичени и његов бранилац могу уложити жалбу и о њој решава истражни судија (чл. 275 ЗКП).

Исто тако, предвиђена је и претходна истрага коју такође спроводи јавни тужилац и која претходи истрази и спроводи се управо из разлога да се дође до основане сумње да је одређено лице извршило кривично дело и на тај начин се испуни основни материјални услов за покретање истраге и кривичног поступка уопште. У току претходне истраге могу се предузети све потражне радње од којих су неке регулисане одредбама ЗКП и називају се радњама претходне истраге, док је већина њих детаљно разрађена у Закону о полицији.⁸ У том смислу се у претходној истрази могу, под одређеним условима, предузети готово све доказне

⁷ Др М. Милошевић, др Ч. Стевановић, *Кривично процесно право*, Полицијска академија, Београд, 1997. стр. 315.

⁸ *Закон о полицији* је објављен у Службеном гласнику Републике Србије, бр. 101/05 и садржи посебну целину која регулише полицијска овлашћења (чл. 30–109), али о њима неће бити посебно речи, јер то и није тема овог рада.

БЕЗБЕДНОСТ

радње и подаци прикупљени на такав начин касније могу бити презентирани на главном претресу као доказ. Јавни тужилац има овлашћење за предузимање готово свих доказних радњи, с тим што у појединим случајевима мора тражити одобрење истражног судије (нпр. за претресање стана и других просторија), али готово сваку од њих може поверити полицији на извршење чиме и сам концепт истраге добија тужилачко полицијски карактер.

Анализирајући овакве одредбе ЗКП Србије из 2006. године са одредбама словеначког законодавца може се закључити да нема много сличности, односно да их карактеришу суштинске разлике које се пре свега огледају у следећем:

Прво, у Републици Словенији је предвиђен судски концепт истраге, а у Србији тужилачко полицијски;

Друго, у Републици Словенији се истрага покреће по захтеву државног тужиоца на основу чега суд доноси решење о спровођењу истраге и њу спроводи истражни судија, док у Србији истрагу покреће и води јавни тужилац;

Треће, у Словенији је истражни судија надлежан за предузимање радњи доказивања док је у Србији предузимање доказних радњи најчешће тужиочево изворно овлашћење уз одређене изузетке када је за то потребно одобрење суда;

Четврто, у Словенији је истражни судија главни субјект истраге, а у Србији је он задржан само као орган који ће се највише бавити питањима који се тичу ограничења и угрожавања људских права и слобода, а главни субјект истраге је јавни тужилац.

Међутим, и поред ових разлика постоје и одређене сличности које су у највећем делу формалне природе и огледају се у следећем:

Прво, сличност се огледа у степену сумње који је потребан за покретање истраге. Наиме, и један и други законодавац предвиђају да је неопходно да постоји основана сумња да је одређено лице извршило кривично дело;

Друго, јасан је и закључак да се истрага не може водити против непознатог учиниоца као што је то могуће у неким законодавствима која су усвојила тужилачки концепт истраге (нпр. Република Српска, Федерација Босна и Херцеговина);

Треће, и у једном и у другом законодавству је предвиђено да се истрага покреће решењем о спровођењу истраге, а не неким другим актом (нпр. наредбом).

На овај начин је указано само на суштинске сличности и разлике које се тичу основних карактеристика истражног поступка у Републици Словенији и Србији.

СУБЈЕКТИ ИСТРАГЕ

Доношењем решења о спровођењу истраге почиње и формално кривични поступак против окривљеног и у истрази се предузима низ радњи и мера. С обзиром да је у Републици Словенији и Србији, према Законику из 2001. године, присутан судски концепт истраге, то је самим тим један од главних субјеката истраге истражни судија, а поред њега јављају се и други субјекти.

Улога истражног судије у истрази

Положај истражног судије је у кривичнопроцесном законодавству Републике Словеније такав да је он надлежан и одговоран за успешно, ефикасно и свестрано решење кривичне ствари, како би се омогућило подизање оптужнице или обустава поступка. Основно је правило да истражни судија истражне радње изводи на подручју свог суда. Исто тако је предвиђено да истражни судија поједине истражне радње може предузети и ван подручја свог суда, ако то захтева интерес истраге. У сваком случају дужан је да о томе обавести суд на чијем подручју предузима истражне радње (чл. 171).

Такође је предвиђено да у току истраге истражни судија може повести извођење појединих истражних радњи истражном судији другог суда на чијем подручју те радње треба предузети. То значи да се истражном судији другог суда могу поверити све истражне радње.

Даље, истражни судија, предузеће по потреби и друге истражне радње које са овим стоје у вези или из њих проистичу. Међутим, ако истражни судија коме је поверено извршење истражне радње није за то надлежан, доставиће предмет надлежном суду и обавестити истражног судију који му је предмет доставио (чл. 174).

Према томе, истражни судија у истрази предузима истражне радње само у погледу оног кривичног дела и против окривљеног на које се односи донето решење о спровођењу истраге. Ако је потребно да се поступак прошири и на које друго кривично дело, или против другог лица, истражни судија ће обавестити надлежног државног тужиоца. Тада је могуће предузети истражне радње које не трпе одлагање о чему ће такође бити обавештен државни тужилац (чл. 175, ст. 1 и 2).

Као што се види, у кривично процесном законодавству Републике Словеније истражни судија спроводи истрагу и у том смислу има на располагању велики број овлашћења и радњи које може предузети.

Према Законику о кривичном поступку из 2001. године у Србији истражни судија такође има доминантну улогу. Он је је задужен, а тиме и одговоран, за законито и ефикасно спровођење истраге. У циљу остваривања основног задатка истраге он предузимањем потребних истражних радњи као и других процесних радњи које су неопходне за законито и ефикасно спровођење истраге спроводи истрагу.⁹

⁹ Др С. Бејатовић, *Кривично процесно право*, Савремена администрација, Београд, 2003, стр. 467.

БЕЗБЕДНОСТ

Основни задатак истраге је да се прикупе докази и други подаци који су потребни да би се могло одлучивати о подизању оптужнице или о обустави кривичног поступка.¹⁰

Анализирајући процесни положај истражног судије у истрази према словеначком Закону о кривичном поступку може се закључити да је његова улога скоро идентична оној коју истражни судија има према нашем Законику уз одређене незнатне формалне разлике. Тако, нпр. словеначки законодавац није предвидео могућност формирања истражног центра, односно одређење једног суда у коме ће се за подручје више судова спроводити истрага као што је то предвиђено нашим ЗКП, одредбама члана 245 ст. 2. Исто тако, важећим ЗКП Србије није предвиђено да се саслушање окривљеног може поверити истражном судији другог суда, док је у Словенији то могуће.

По Законику о кривичном поступку Републике Србије из 2006. године задржан је институт истражног судије, али не у смислу да води истрагу, јер је то сад у надлежности јавног тужиоца, већ пре свега да контролише и одобрава примену принуде која је потребна за предузимање доказних радњи. Међутим, истражни судија се може појавити у истрази кад је потребно предузети процесне радње које се на претресу пред судећим судом не би могле поновити, а важне су за формирање судске одлуке. Исто тако, може се појавити као орган за изрицање дисциплинских казни и чак као орган за предузимање комплетних истражних радњи чије извођење тражи јавни тужилац чиме се доводи у питање читава идеја о преласку на нови модел истражног поступка, јер ако истражни судија треба и даље да води један број истрага, зашто не би водио и остале?¹¹ У том смислу прописивање могућности ангажовања истражног судије за предузимање било које радње доказивања, укључујући и претресање стана и лица и привремено одузимање предмета, као и давање могућности и да самоиницијативно предузима поједине радње доказивања (случај са нпр. радњом из чл. 271 ст. 3 Законика) не само да није у складу са оваквим концептом истраге, већ није ни у функцији ефикасности кривичног поступка уопште посматрано.¹²

У сваком случају, по новом Законику улога истражног судије би требало да се огледа, пре свега у одобравању и контроли оних радњи којима се задире у људска права и слободе.

¹⁰ Др М. Милошевић, др Ч. Стевановић, оп. цит. стр. 315.

¹¹ Др М. Грубач, *Критика „новог“ Законика о кривичном поступку*, РКК, бр. 2/2006, стр. 32.

¹² Др С. Бејатовић, *Тужилачко-полицијски концепт истраге (разлози нормирања и очекивања)*, Нова решења у кривичном законодавству и досадашња искуства у њиховој примени, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Београд, 2006, стр. 312.

Улога јавног (државног) тужиоца у истрази

У Републици Словенији се поред истражног судије у истрази може појавити и државни тужилац. Државни тужилац може, пре свега, истражном судији предложити да се предузму поједине истражне радње. Ако се истражни судија не сложи са тим предлогом коначну одлуку ће донети сенат, односно веће од тројице судија.¹³

Такође, државни тужилац предлоге за извођење истражних радњи може стављати и истражном судији, односно полицији којима је поверено извршење појединих истражних радњи. Уколико се истражни судија или полиција не сложи са предлогом државног тужиоца, о томе ће га обавестити, а он може тај предлог поновити истражном судији надлежног суда (чл. 177).

Поред стављања предлога, државни тужилац у истрази може присуствовати приликом извођења појединих истражних радњи. Тако је предвиђено да може присуствовати саслушању окривљеног. Међутим, ако истражни судија оцени да је у конкретном случају потребно присуство државног тужиоца, тада може наложити да државни тужилац буде обавезно присутан приликом саслушања окривљеног. Исто тако је предвиђено да је присуство државног тужиоца обавезно приликом првог саслушања окривљеног који је лишен слободе и приведен надлежном истражном судији по одредбама члана 157 Закона о кривичном поступку Словеније.

Такође, предвиђено је да државни тужилац може присуствовати увиђају и саслушању вештака. Затим, може присуствовати и претресању куће и саслушању сведока.

Да би државни тужилац остварио своје право да присуствује овим истражним радњама потребно је да буде благовремено обавештен. Истражни судија је дужан да га на погодан начин обавести кад и где ће се саслушати окривљени. Исто тако на примерен начин га мора обавестити и о свакој другој истражној радњи којој државни тужилац има право да присуствује, осим кад постоји опасност од одлагања (чл. 178 ст. 5).

Уколико државни тужилац не дође истражна радња ће се предузети и без његовог присуства, осим приликом саслушања окривљеног када истражни судија одреди да је присуство државног тужиоца обавезно. Тада ће се саслушање одложити. Међутим, ако истражни судија оцени да присуство државног тужиоца више није обавезно или уколико истиче рок од 48 сати за саслушање лица које је лишено слободе и спроведено истражном судији тада ће се саслушање окривљеног обавити и без присуства државног тужиоца с тим што ће о изостанку истражни судија обавестити вишег државног тужиоца (чл. 178 ст. 6).

¹³ Код нас је то ванрасправно веће од тројице позивних судија.

БЕЗБЕДНОСТ

Као што се види улога државног тужиоца у истрази у кривично процесном законодавству Словеније је пасивна у смислу да се његове активности пре свега огледају у предлагању суду да се предузму поједине истражне радње, могућности присуствовања приликом извођења појединих истражних радњи, али их не може никако сам предузимати.

Према ЗКП Србије из 2001. године јавни тужилац такође не води истрагу. Он подноси захтев за покретање истраге, али решење о спровођењу истраге, па самим тим и формалну одлуку да је истрага покренута, доноси суд. Такође, истрагу не спроводи јавни тужилац већ истражни судија надлежног суда, а јавни тужилац може предлагати суду да се предузму поједине истражне радње, може присуствовати приликом извођења појединих истражних радњи, и потребно је да о њиховом предузимању буде благовремено обавештен, али их не може предузимати.

Анализирајући процесни положај државног тужиоца у истрази према словеначком Закону о кривичном поступку може се закључити да је његова улога скоро иста као она коју јавни тужилац има према нашем Законнику, уз одређене незнатне формалне разлике. Тако је нпр. предвиђено да државни тужилац предлоге за извођење појединих истражних радњи може подносити и полицији, којој је поверено извршење истражне радње, док је код нас прописано да предлози могу бити усмерени само према истражном судији коме је поверено извршење истражне радње, али не и полицији. Даље, у Словенији је у основи предвиђено да државни тужилац може присуствовати саслушању окривљеног, док се код нас саслушање окривљеног може обавити искључиво у присуству јавног тужиоца.

Међутим, у Републици Србији је Закоником из 2006. године прописано да је јавни тужилац главни субјект истраге. У том смислу је предвиђено да јавни тужилац доноси решење о спровођењу истраге и вршењем доказних радњи спроводи истрагу против одређеног лица за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело. Има на располагању велики број овлашћења и радњи које под одређеним условима може поверити јавном тужиоцу тужилаштва на чијем подручју треба предузети те радње, а само неке, стриктно одређене Закоником, полицији с тим што постоје и неке радње које може предузети само по основу наредбе суда (нпр. претресање стана и других просторија).

Као што се види, ово решење се умногоме разликује од словеначког по питању улоге јавног (државног) тужиоца у истрази. Наиме, јавни тужилац је тај који покреће и води истрагу вршењем одређених доказних радњи чије предузимање у највећем делу не зависи од сагласности истражног судије. На тај начин, јавни тужилац ће имати и знатно већу одговорност по питању успешности спроведене истраге.

Улога полиције у истрази

У Словенији је у истрази улога других органа сведена на минимум, па самим тим и улога полиције. Основна делатност полиције се одвија у преткривичном (предказенском) поступку и радње које полиција предузима су најчешће неформалног карактера, односно немају доказну снагу, уз одређене изузетке.

Пре него што кажемо нешто о улози и положају полиције у истрази указали би на једну специфичност која је везана за могућност прикупљања личних доказа од стране полиције у предказенском поступку. Наиме, као и код нас, ако полиција саслуша осумњиченог у присуству адвоката по одредбама које важе за саслушање окривљеног саставиће записник који ће имати доказну снагу у свим каснијим стадијумима поступка. Међутим, уколико осумњичени изјави да неће браниоца полиција ће његов исказ забележити у облику службене белешке која има посебан правни статус. То значи да није доказ и да се на суду не може употребити, али с друге стране се не издваја из списка по завршетку истраге, тј. није незаконит или недозвољен доказ. То је фактички „пола-доказ“ јер се са њим судија упознаје, не издваја се из списка, али се на њему не може заснивати судска одлука. Овакав „пола-доказ“ се може употребити за добијање других доказа.¹⁴

Веома је мали број радњи које полиција може предузети у истрази. Што се тиче истражних радњи, истражни судија може поверити полицији извршење наредбе о претресању куће или лица и одузимању предмета (чл. 172 ст. 3). Међутим, такође је предвиђено да полиција, ако јој је поверено извршење појединих истражних радњи, може предузети и друге истражне радње које стоје у вези са овим или из њих проистичу (чл. 174 ст. 1).

Исто тако полиција, по захтеву или одобрењу истражног судије, може фотографисати окривљеног или узети отиске његових прстију ако је то потребно за кривични поступак (чл. 172 ст. 4).

Најзад, полиција се у истрази може појавити у својству помоћног субјекта који пружа помоћ кривичном суду. Уколико је истражном судији потребна криминалистичко – техничка или друга помоћ, а у вези са спровођењем истраге, он ће захтевати пружање такве помоћи и полиција је дужна да је пружи.

Према одредбама важећег ЗКП у Србији, с аспекта делатности полиције у претходном кривичном поступку, битно је истаћи да је истрага тако постављена да у целисти спада у судски поступак, чиме су све-

¹⁴ Др К. Г. Шугман, *Трендови развоја словенског кривичног процесног права у последњих десет година*, Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Београд, 2005, стр. 653–654.

БЕЗБЕДНОСТ

дене на минимум могућности учешћа полиције у претходном кривичном поступку.¹⁵

Може се констатовати да је положај полиције у истрази у словеначком кривичном поступку мање – више идентичан њиховом положају у Србији, тј. полиција је скоро искључена из истраге.

Новим Закоником о кривичном поступку Републике Србије из 2006. године предвиђено је да је јавни тужилац тај који води истрагу и који је овлашћен да предузима све радње у току истраге. Међутим, под одређеним условима може поверити и полицији извршење појединих доказних радњи, али не свих, већ само појединих тачно предвиђених у Законнику.

За разлику од истраге, у току претходне истраге јавни тужилац може поверити полицији извршење готово свих доказних радњи чиме и улога полиције добија на значају. Тако нпр. полиција може сама обавити увиђај ако јавни тужилац није у могућности да одмах изађе на место догађаја што је најбоље могуће решење јер је у интересу ефикасног предузимања ове радње.¹⁶ У сваком случају, положај полиције према новом ЗКП Србије је знатно другачији од тренутно важећих прописа, тј. полиција ће заједно са јавним тужиоцем бити неизбежан субјект истраге, а цео концепт истраге јасно поприма тужилачко полицијски карактер.

ДОКАЗНЕ И ПОТРАЖНЕ РАДЊЕ У ИСТРАЗИ

Основни задатак истраге је да се прикупе докази и подаци који су потребни да би се могло одлучити о подизању оптужнице или обустави поступка.¹⁷ За остварење овог задатка законом је предвиђен одређен број истражних радњи које се могу предузети у истрази и уопште у кривичном поступку. Наиме, словеначки законодавац је одредио посебну главу у закону (осамнаеста глава) која носи назив истражне радње (чл. 214–267). Међутим, та глава се налази у оквиру другог дела закона којим се регулише ток поступка, односно у делу након истраге, а пре дела у којем се говори о оптужници и приговору против оптужнице.

Истражне радње које предвиђа словеначки законодавац су следеће: претресање куће и лица (чл. 214–219), одузимање предмета (чл. 220–224), поступање са сумњивим стварима (чл. 225–226), саслушање окривљеног (чл. 227–233), саслушање сведока (чл. 234–244), увиђај (чл. 245–247) и вештачење (чл. 248–267).

¹⁵ Мр А. Бошковић, *Радње органа унутрашњих послова у преткривичном и претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност – магистарска теза*, Правни факултет, Крагујевац, 2005, стр. 28.

¹⁶ Др Д. Вујовић, *Овлашћења полиције у претходној истрази према новом Законнику о кривичном поступку*, Безбедност бр. 4/2006, стр. 542.

¹⁷ Др С. Бејатовић, *Кривично пресудно право*, Савремена администрација, Београд, 2003, стр. 462.

С обзиром да истрагу спроводи истражни судија надлежног суда, самим тим је он надлежан и за предузимање свих истражних радњи. С друге стране, странке и оштећени могу само предлагати истражном судији предузимање појединих истражних радњи, а за њихово предузимање је неопходна његова сагласност. У случају да се не сагласи са предлогом странака одлуку о предузимању истражне радње ће донети сенат (чл. 177 ст. 1).

Круг потражних радњи словеначки законодавац је одредио у делу којим се регулише преткривични (предказенски) поступак што значи да се предузимају пре истраге и њихово предузимање је, по правилу, у надлежности полиције. У том смислу су предвиђене следеће потражне радње: прикупљање потребних обавештења од лица; преглед превозних средстава, путника и пртљага; ограничење кретања на одређеном простору за неопходно потребно време; предузимање потребних мера у вези са утврђивањем идентитета лица и предмета; расписивање потраге за лицима и стварима за којима се трага; преглед, у присуству одговорног лица, одређених објеката и просторија предузећа и других правних лица и преглед одређене њихове документације као и предузимање других потребних радњи и мера (чл. 148 ст. 2).

Из напред реченог се може закључити да је у Словенији за предузимање истражних радњи у истрази надлежан истражни судија с тим што може поверити полицији извршење наредбе о претресању куће и лица или о одузимању предмета. С друге стране потражне радње се најчешће предузимају у преткривичном (предказенском) поступку, дакле пре истраге, од стране полиције, а у истрази се могу предузети само по налогу суда, нпр. на захтев или по одобрењу истражног судије полиција може фотографисати окривљеног или узети његове отиске прстију ако је то потребно за кривични поступак.

Законом о кривичном поступку из 2001. године у Србији круг радњи доказивања¹⁸ је идентичан онима које предвиђа ЗКП Републике Словеније, и такође је у основи једини овлашћени субјект за њихово предузимање истражни судија надлежног суда. Једина разлика се огледа у систематици нашег и словеначког закона која се односи на радње доказивања, тј. на истражне радње. У том смислу, код нас су радње доказивања регулисане главом седам у оквиру првог дела Законика, односно у оквиру општег дела, а у Словенији у оквиру другог дела Закона којим се регулише ток поступка, односно у делу након истраге, а пре дела у којем се говори о оптужници и приговору против оптужнице. Сматрам да је решење нашег законодавца боље у вези са овим питањем и да радње доказивања треба да буду регулисане у оквиру општег дела јер се оне предузимају у свим фазама поступка и од стране различитих субјеката (истражни судија, полиција, судско веће).

¹⁸ ЗКП Републике Србије из 2001. године користи термин радње доказивања.

БЕЗБЕДНОСТ

Што се тиче потражних радњи, ЗКП из 2001. године их одређује на идентичан начин као и словеначки законодавац што значи да је њихов круг исти, да их предузима полиција и да се по правилу предузимају у преткривичном поступку, а у истрази само по захтеву, односно наредби суда.

Новим Закоником из 2006. године у Републици Србији су предвиђене доказне радње¹⁹ које су истоветне истражним радњама које предвиђа законодавац у Републици Словенији. Међутим, разлика је у томе да ЗКП Србије више не предвиђа поступање са сумњивим стварима као доказну радњу, а и уводи, као самосталну доказну радњу, увид у фотографије, слушање звучних снимака и увид у звучне и видео снимке. Овде се може поставити питање да ли је ово нова доказна радња с обзиром да фотографије и траке о којима је овде реч представљају врсту исправа о којима Законик посебно не говори за разлику од других доказних средстава.²⁰

Једини надлежан субјект за предузимање доказних радњи у току истраге је јавни тужилац. Међутим, предвиђено је да одређене доказне радње може предузети и истражни судија по захтеву јавног тужиоца, других овлашћених тужиоца, окривљеног или браниоца и то ако особите околности очигледно указују да такве радње неће моћи да се понове на главном претресу или би извођење доказа на главном претресу било немогуће, тј. знатно отежано. На овај начин је истражни судија задржао нека своја истражна овлашћења па се може поставити и питање оправданости таквог решења.

Исто тако, Закоником је предвиђено да се у току претходне истраге могу предузети одређене потражне радње, тј. радње претходне истраге. Круг тих радњи се у принципу не разликује од радњи које предвиђа законодавац у Републици Словенији и које се предузимају у преткривичном (предказенском) поступку и такође су у надлежности полиције.

Најзад, треба истаћи да се поред јавног тужиоца као главног субјекта истраге могу појавити и овлашћена службена лица полиције чија ангажованост у истрази зависи од јавног тужиоца и једине доказне радње које јавни тужилац може поверити полицији су претресање стана, других просторија и лица као и привремено одузимање предмета. Међутим, још једном треба нагласити да, за разлику од истраге, јавни тужилац у току претходне истраге полицији може поверити предузимање готово свих доказних радњи што и јесте основна карактеристика тужилачко полицијског концепта истраге. Тако је нпр. предвиђено да јавни тужилац у току претходне истраге полицији може поверити саслушање осумњиченог па чак и саслушање сведока с тим што и једно и друго саслушање морају бити звучно и видео снимани ако су обављени без присуства јавног тужиоца.

¹⁹ ЗКП Републике Србије користи термин доказне радње.

²⁰ Др М. Грубач, *op. cit.*, стр. 9.

Анализирајући законске одредбе сва три Закона којима се регулише питање доказних и потражних радњи може се извући следећи закључак. Круг доказних радњи је мање више идентичан с тим што разлика постоји у погледу субјекта који их предузима у току истраге. Тако је у Републици Словенији предвиђено да је у истрази орган надлежан за предузимање истражних радњи истражни судија што је предвиђено и према тренутно важећем Законику у Србији, док је по Законику из 2006. године у Србији за спровођење доказних радњи у истрази надлежан јавни тужилац. С друге стране, и круг потражних радњи је идентичан у Словенији и Србији и орган надлежан за њихово предузимање је по правилу полиција.

ЗАКЉУЧАК

На основу компаративне анализе концепта истраге у кривично процесном законодавству Словеније и Србије, може се закључити да, без обзира на различит концепт истраге у овим законодавствима, истрага представља главну фазу претходног кривичног поступка и уједно врло значајну, ако не и најзначајнију фазу кривичног поступка уопште. Најчешће, од успешности спроведене истраге зависи и коначан исход кривичног поступка што потврђује и често помињана изрека каква истрага таква и пресуда. Два су основна концепта истраге присутна у кривично процесним законодавствима разних земаља и то судски и тужилачки концепт истраге. Са тог становишта треба указати и на савремене тенденције у кривичнопроцесном законодавству, мислећи пре свега на развијене земље Европске уније, Енглеску и САД, иду у правцу да судски концепт истраге као раније у континенталном правном систему владајући све више губи на својој присутности, односно све више уступа место тужилачком концепту истраге.

Република Србија је новим ЗКП напустила концепт судске истраге и прихватила један блажи облик тужилачке истраге, тј. концепт тужилачко полицијске истраге. Тај ЗКП још није почео да се примењује, а у домаћој научној и стручној литератури већ се могу наћи мишљења која су за и против таквог концепта истраге, нарочито с аспекта његовог доприноса ефикасности кривичног поступка. За претпоставити је да ће се након извесног времена примене новог законика моћи анализирати ефекат тужилачко полицијске истраге и на основу тога донети реалнији и објективнији закључци о односу на њене предности, мане и недостатке и дати конструктивни предлози у правцу одговарајућих измена и допуна законика.

Анализирајући законска решења словеначког и нашег законодавца може се рећи да је у обе земље тренутно у примени концепт судске истраге чиме се може поставити и питање да ли је то у складу са савременим тенденцијама. Међутим, Република Србија је доношењем

БЕЗБЕДНОСТ

новог Законика 2006. године и увођењем тужилачко полицијског концепта истраге, кренула у том правцу, при чему треба истаћи да ново законско решење свакако садржи одређене недостатке чиме се отвара простор за критику и одговарајуће измене и допуне како би се истрага концепирала на најбољи могући начин и тиме остварила што већа ефикасност кривичног поступка.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Бејатовић, С., (2003), *Кривично процесно право*, Савремена администрација, Београд.
2. Бејатовић, С. (2006), *Тужилачко-полицијски концепт истраге (разлози нормирања и очекивања)*, Нова решења у кривичном законодавству и досадашња искуства у њиховој примени, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Београд.
3. Бошковић, А. (2005), *Радње органа унутрашњих послова у преткривичном и претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност – магистарска теза*, Правни факултет, Крагујевац.
4. Васиљевић, Т., Грубач, М., (2003), *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд.
5. Вујовић, Д. (2006), *Овлашћења полиције у претходној истрази према новом Законнику о кривичном поступку*, Безбедност бр. 4, МУП Републике Србије, Београд, стр. 539-553.
6. Грубач, М. (2006), *Критика „новог“ Законика о кривичном поступку*, РКК бр. 2, стр. 5–41.
7. Јекић, З., Шулић, М., (2002), *Законик о кривичном поступку са предговором, објашњењима и регистром појмова*, Досије, Београд.
8. Лазин, Ђ. (2006), *Судска истрага (дилеме и проблеми)*, РКК, бр. 2, стр. 73–89.
9. Милошевић, М., Стевановић, Ч. (1997), *Кривично процесно право*, Полицијска академија, Београд.
10. Милошевић, М., (1997), *Органи унутрашњих послова у преткривичном и кривичном поступку*, Безбедност бр. 3. МУП Републике Србије, Београд, стр. 287–308.
11. Николић, Д. (2006), *Нова решења у Законнику о кривичном поступку с посебним освртом на разлоге њиховог нормирања*, Нова решења у кривичном законодавству и досадашња искуства у њиховој примени, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Београд.
12. Шугман, К. Г., *Трендови развоја словенског кривичног процесног права у последњих десет година*, Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Београд, 2005, стр. 643–658.

13. Zakon o kazenskem postopku Republike Slovenije od oktobra 1994. godine, Uradni list RS, št. 63/94 in 70/94 – popr. ZKP, Uradni list RS, št. 72/98, 6/99, 66/2000, 111/2001, 56/2003, 43/2004 i 101/2005.
14. Законик о кривичном поступку Републике Србије из 2006. године, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2006.

**COMPARATIVE SURVEY OF INVESTIGATION IN THE CRIMINAL PROCEDURE
LEGISLATION OF SLOVENIA AND SERBIA**

Abstract: Investigation is one of the central phases of the criminal procedure and the outcome and efficiency of the follow-up criminal procedure depend to a large extent on the success of it. Contemporary legislation related to criminal procedure includes the court-focused concept of investigation and the prosecutor-focused or rather prosecutor-police concept of investigation. The paper considers the issues related to the basic features of the investigative procedure in the criminal procedure legislations of the Republic of Slovenia, where the court investigation model prevails, and the Republic of Serbia, where the new concept of prosecutor-police investigation is to come into force as of June 1st, in keeping with the new Criminal Procedure Act.

Key words: Criminal Procedure Act, investigation, public prosecutor, investigating judge, police, evidence gathering, search.
